

ТЕРНОПЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ГНАТЮКА

КОХАНСЬКА ІРИНА СТАНІСЛАВІВНА

УДК 82.091

**ЛІТЕРАТУРНА РЕПУТАЦІЯ РОМАНУ Е.ХЕМІНГВЕЯ
«ПО КОМУ ПОДЗВІН»
В АМЕРИКАНСЬКОМУ, РОСІЙСЬКОМУ
ТА УКРАЇНСЬКОМУ ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВІ**

10.01.05 – порівняльне літературознавство

Автореферат

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата філологічних наук

Тернопіль – 2007

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі теорії літератури та порівняльного літературознавства Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник:	кандидат філологічних наук, доцент Папуша Ігор Володимирович , Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, кафедра теорії літератури та порівняльного літературознавства, докторант.
Офіційні опоненти:	доктор філологічних наук, професор Кеба Олександр Володимирович , Кам'янець-Подільський державний університет, кафедра германських мов та зарубіжної літератури, завідувач; кандидат філологічних наук, доцент Шимчишин Марія Мирославівна , Тернопільський національний економічний університет, кафедра іноземних мов для аграрних і економічних дисциплін, доцент.

Захист відбудеться «24» листопада 2007 року об 11 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 58.053.02 по захисту кандидатських дисертацій при Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка (46027, м. Тернопіль, вул. М.Кривоноса, 2, тел.: 53-47-25).

Із дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (46027, м. Тернопіль, вул. М. Кривоноса, 2).

Автореферат розісланий «19» жовтня 2007 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

В.Л. Гижий

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Доля літературного твору і історія його публікацій, накладів, популярності, слави, заборон, замовчувань, критичного осмислення, перекладів і означається зазвичай словосполученням «літературна репутація». Це поняття, іманентно закорінене у всіх літературних фактах, не має, однак, чіткої дефініції. Поряд із термінологічною лакуною – відсутність чітких критеріїв означення літературної репутації. На загальну невідрефлексованість поняття слушно вказує російський літературознавець А.Рейтблат: «Теоретично вивчення проблеми літературної репутації у вітчизняному літературознавстві давно вже ніхто всерйоз не займається»¹. Г.Сивокінь, наче продовжуючи цю думку, зазначає, що суттєві зміни у статусах письменників, які характеризують літературну ситуацію пострадянської України, – це «далеко не безболісна операція, і слід вчасно подбати про відповідну «теоретичну анестезію»².

Сьогодні як в українському, так і в російському літературознавстві немає комплексного монографічного дослідження, присвяченого цій проблемі. Після давньої праці І.Розанова «Литературные репутации: Работы разных лет» сучасного ґрунтовного вивчення це питання так і не отримало. У Росії, щоправда, в останні два десятиліття з'являється ряд студій (найчастіше у формі статей), які торкаються проблем літературної репутації. Український літературознавчий простір не містить подібних розвідок, що обумовлює необхідність осмислення та конкретизації цього поняття.

Зміни та переакцентації в оцінці художніх творів, іноді досить ґрунтовні, є неодмінним супутником процесу становлення літературної репутації. У цьому процесі важливу роль відіграють літературні смаки та вподобання, а також суспільно-політичні чинники, характерні як для певного хронологічного відрізка часу, так і для окремої нації чи країни. Сучасники автора можуть високо оцінювати його творчість, нащадки ж можуть вважати її маловартісною. І навпаки: нащадки можуть віднести твір давно покійного автора до «золотого фонду» літератури, у той час як сучасники були до нього абсолютно байдужі. Кожна епоха постулює свою думку як нормативну, і кожна наступна заперечує її, возвеличуючи свою. Значна кількість творів та літературних біографій забувається із плином часу, та є й такі, які резонують у широкому хронологічному діапазоні, апелюючи до читачів різних епох. Коли творчий спадок митця перетинає кордон, то там він може зазнавати іншого ставлення, іноді діаметрально протилежного до того, яке характеризувало його побутування у рідному просторі. Означити літературну репутацію твору або всього творчого доробку письменника в історичній перспективі можна, лише простеживши усі оцінки, які виносилися їм різни-

¹ Рейтблат А. Видок Фиглярин (История одной литературной репутации) // Вопросы литературы. – 1990. – № 3. – С. 78.

² Сивокінь Г.В. У вимірах сприймання. Теоретичні проблеми художньої літератури, її історії та функцій. – К.: Фенікс, 2006. – С. 44.

ми поколіннями та різними національними літературами, тобто шляхом нарощування вердиктів вітчизняної та зарубіжної критики та читачів наступних епох.

Роман Ернеста Мілера Хемінгвея «For Whom the Bell Tolls» досліджується на предмет динаміки його літературної репутації. Цей твір, інспірований громадянською війною в Іспанії (1936—1939), є переломним у творчому доробку автора і в аспекті порушеної проблематики, і в аспекті стилю. Участь письменника у військових діях в Іспанії призвела до активізації його громадянської позиції, а нове світовідчуття вилилось в інший, у порівнянні з ранньою творчістю, підхід до зображення дійсності. Одночасно змінилась стильова специфіка його творів: утратив питому вагу хемінгвеївський принцип «айсберга», неактуальним став «телеграфний стиль», витворився специфічний пафос.

Американська літературна критика назвала «іспанський» роман найкращим із творів прозаїка. За винятком незначних коливань, літературна репутація цього Хемінгвеєвого роману в США завжди залишалась високою. Зовсім по-іншому склалася доля твору в радянському просторі. Перекладений у Росії ще 1940 року, проте не виданий, він майже 30 років був не доступний радянському читачеві. Роман заборонили не лише публікувати, а й обговорювати, а тінь, що впала на цей твір, екстраполювалася на всю творчість американського прозаїка. Якщо ім'я Хемінгвея і згадувалося у ті роки, то лише у контексті регресу та деструкції «буржуазної» американської літератури. 1962 року було здійснено «службове» видання «По ком звонит колокол», і лише у 1968 році роман опублікували в Москві, а в 1969 році з'явилась українськомовна версія твору («За ким сумує дзвін»). Переклади роману (як російський, так і український) було здійснено з купюрами, кон'єктурованими в Росії щойно у виданні 2005 року. В Україні ж до цього часу не зроблено повного перекладу.

«Радянізоване» потрактування роману було заангажованим та викривленим. Типовим у 40-ві – 60-ті роки було таке розуміння Хемінгвея: «Великий художник, але обмежений, вузький, скалічений класовим егоїзмом; самий блиск хемінгвеївського таланту тільки розкриває убозтво його думок»³. З колапсом ідеологічно-кон'юнктурного диктату розпочався процес реінтерпретації роману, репрезентований роботами Б.Гіленсона, Р.Орлової, О.Рубашкіна, А.Блюма та ін., до якого, однак, майже не прилучилися українські вчені. Окрім праць Н.Чикирис, яка, зокрема, простежила типологічні аналогії романів Е.Хемінгвея та Ю.Покальчука, а також декількох методичних розробок, твір практично не представлений у пострадянському українському літературознавстві. Роман «For Whom the Bell Tolls» є, на думку дисертанта, вдалим зразком для ілюстрації динаміки літературної репутації з усіма її можливими перипетіями, оскільки він – 30 років замовчуваний, майже

³ Голд М. В боях за передовую літературу США. Перев. Е.Романовой // Интернациональная литература. – 1941. – № 6. – С. 153.

70 років публікований з купюрами – зазнав таких аксіологічних коливань у радянському та пост-радянському літературних просторах, яких не знав жоден інший твір цього автора.

Таким чином, усвідомлюючи специфіку побутування роману «For Whom the Bell Tolls» у трьох літературних просторах, а також зважаючи на відсутність чітких концепцій із проблем літературної репутації у сучасному українському літературознавстві, **актуальність** дослідження вбачаємо в систематизації складових елементів процесу формування літературної репутації та критеріїв оцінки її якості, спробі визначення цього поняття, а також застосуванні запропонованих положень до аналізу літературної репутації роману Е.Хемінгвея в американському, російському та українському літературознавствах у діахронній перспективі.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація «Літературна репутація роману Е.Хемінгвея «По кому подзвін» в американському, російському та українському літературознавстві» виконана як складова частина комплексної теми «Проблеми рецептивної поетики, наратології і транслаторики в українсько-зарубіжних літературних зв'язках», яку розробляє кафедра теорії літератури та порівняльного літературознавства Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (№ державної реєстрації 0105U000718).

Об'єкт дослідження – роман Е.Хемінгвея «For Whom the Bell Tolls», його російські («По ком звонит колокол») та українська («По кому подзвін») версії, статті, монографії та інші матеріали, у яких реалізується процес літературної репутації твору американського романіста.

Предмет дослідження – літературна репутація роману «For Whom the Bell Tolls» в американському, російському та українському літературознавстві.

Мета дисертації полягає у простеженні процесів формування та динаміки літературної репутації роману Е.Хемінгвея «For Whom the Bell Tolls» у США, Росії та Україні та в означенні її якості на різних локально-темпоральних зрізах (1940-ві – 2000-ні роки).

Реалізація мети передбачає розв'язання таких **завдань**:

— проаналізувати стан вивчення проблеми літературної репутації, систематизувати складники її формування, обґрунтувати критерії, які є підставою для її означення, а також запропонувати дефініцію поняття;

— з'ясувати специфіку формування та динаміку розвитку популярної, інтелектуальної (авангардної) та академічної літературної репутації роману в США;

— проаналізувати причини та наслідки табування роману «For Whom the Bell Tolls» у радянському просторі;

— з'ясувати особливості літературно-критичного потрактування роману в Росії та Україні до видання та після нього;

— означити по періодах популярну, інтелектуальну (авангардну) та академічну літературну репутацію роману в Росії та Україні;

— окреслити специфіку інтерпретативної техніки українського та російських перекладачів як одного із засобів формування літературної репутації роману.

Теоретико-методологічну основу дослідження становлять праці фахівців, які займались вивченням поняття «літературна репутація»: Я.Левченка, Н.Пахсарьян, А.Рейтблата, Д.Родена, І.Розанова, В.Халізева та ін., роботи у галузі літературної компаративістики таких учених: Р.Гром'яка, Д.Дюришина, С.Т. де Зепетнека, Д.Наливайка, І.Неупокосвої, Г.Сивоконя та ін., дослідження з літературознавчого перекладознавства, виконані Г.Гачечиладзе, Р.Зорівчак, С.Ковганюком, В.Коптіловим, О.Кундзічем, М.Лановик, М.Новиковою, П.Топером, К.Чуковським та ін., а також праці американських, російських та українських хемінгвезнавців.

У процесі роботи над дисертацією були використані наступні **методи дослідження**: біографічний, порівняльно-історичний, історико-літературний, історико-соціологічний, критично-зіставний, метод перекладознавчого аналізу, статистичний, узагальнюючий.

Наукова новизна дисертації полягає у тому, що в ній уперше в українському літературознавстві комплексно проаналізовано поняття літературної репутації. Спираючись на попередні дослідження та не претендуючи на абсолютну всеосяжність, дисертант пропонує цілісну схему складників формування літературної репутації та критеріїв визначення її якості. У роботі також вперше здійснюється компаративний аналіз специфіки побутування роману «For Whom the Bell Tolls» у трьох літературознавствах: американському, російському та українському та аналізуються купюровані радянські переклади.

Практичне значення роботи. Висновки, матеріали та результати дисертаційної праці можуть знайти практичне застосування при розробці навчальних курсів з історії зарубіжної літератури ХХ ст., української літературної критики, теорії літератури, літератури США, у спецкурсах для студентів-філологів, у працях із порівняльного літературознавства, теорії та практики перекладу, а також при написанні дипломних та магістерських робіт. Положення, запропоновані у першому розділі праці, можуть використовуватись для аналізу репутацій як окремих літературних творів, так і творчих біографій письменників у цілому. Компаративний аналіз роману Е.Хемінгвея допоможе з'ясувати специфіку побутування цього твору в США, Росії та Україні та визначити його місце у літературній скарбниці кожної із країн.

Апробація результатів дослідження. Роботу обговорено та рекомендовано до захисту на засіданні кафедри теорії літератури та порівняльного літературознавства Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Її основні положення викладено у доповідях на II Міжнародній науковій конференції «Актуальні проблеми історичної та теоретичної поетики» (Кам'янець-Подільський, 5-6 жовтня 2006 р.), міжвузівському науковому семінарі «Терміносистема слов'янського літературознавства» (Рівне, 26-27 квітня 2007 р.), IX Міжнародній науковій конференції молодих учених (Київ, 19-21 червня 2007 р.), Всеукраїнській науковій кон-

ференції «Актуальні проблеми сучасної компаративістики» (Бердянськ, 10-12 вересня 2007 р.), а також на звітних наукових конференціях аспірантів та професорсько-викладацького складу Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (Тернопіль, 2006, 2007) та звітних наукових конференціях професорсько-викладацького складу Кременецького обласного гуманітарно-педагогічного інституту імені Тараса Шевченка (Кременець, 2006, 2007).

Публікації. Основні положення дисертації відображені у семи публікаціях, шість з яких поміщено у наукових фахових виданнях, рекомендованих ВАК України.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, п'яти розділів, висновків та списку використаних джерел, який налічує 338 позицій. Загальний обсяг дисертації – 222 сторінки, обсяг основного тексту – 196 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** подано загальну характеристику роботи. На основі аналізу стану досліджуваної проблеми обґрунтовано її актуальність, наукову новизну та практичне значення, визначено об'єкт та предмет, сформульовано мету та зумовлені нею завдання дослідження, а також окреслено теоретико-методологічну базу роботи. Окрім того, вказано на апробацію дослідження та авторські публікації, які передають його основний зміст.

У *першому розділі* «**Поняття літературної репутації**» узагальнюються досягнення американського, російського та українського літературознавства у царині дослідження проблеми літературної репутації, пропонуються і аналізуються складові елементи формування репутації літературного твору, а також формулюються критерії її евалюації.

У *підрозділі 1.1.* «**Літературна репутація: стан вивчення проблеми**» аналізуються здобутки української, російської та американської науки про літературу в сфері дослідження окресленої проблеми. З'ясовується, що досягнення США значиміші в цій галузі у порівнянні з надбаннями Росії та України. В американському літературознавстві простежується тяглість емпіричних досліджень літературних репутацій, які наприкінці ХХ століття трансформувалися у ґрунтовні теоретико-методологічні розробки. Суттєвим кроком у напрямку до увиразнення сутності репутації стала монографія Д.Родена, у якій уперше конкретизовано терміни, специфічні в області обговорення репутацій, розмежовано поняття репутації та рецепції, а також увиразнено зміст академічної, інтелектуальної (авангардної) та популярної репутацій.

У російській науці на початку ХХ століття теж простежується наукова зацікавленість проблемою літературної репутації (у 1928 році з-під пера І.Розанова виходить найзначніша у цій галузі праця), яка, однак, невдовзі занепадає, з тим щоб відродитись аж наприкінці століття у формі прикладних розвідок-статей.

Українське літературознавство не володіє ні теоретичними працями, ні практичними студіями. Конкретизація змісту поняття «літературна репутація» видається доконечно необхідною для нашої науки, оскільки дана словосполучка не набула статусу терміна і, отже, не представлена у літературознавчих довідкових виданнях, що значною мірою дезорієнтує літературознавців. Задля демонстрації рівня суперечності щодо трактування цього поняття здійснено аналіз ряду визначень, запропонованих здебільшого російськими вченими (М.Богомоловим, Н.Пахсарьян, Я.Левченко та ін.).

У *підрозділі 1.2. «Складники формування літературної репутації»* здійснено спробу побудови парадигми формування літературної репутації. Доведено, що цей процес передбачає взаємодію таких основних конститuentів: 1) успіх чи невизнання автора (твору) сучасниками; 2) гучність та ефектність авторської заявки; 3) підтримка автора (твору) офіційною владою, впливовими суспільними колами, засобами масової інформації; 4) підтримка автора (твору) літературним середовищем; 5) рекламна стратегія та статус видавця; 6) актуальність певного художнього феномена (доробку загалом); 7) самоідентифікація автора; 8) художні якості твору (доробку загалом) та ін. Ці складники детально проаналізовано та наочно проілюстровано. З'ясовано також, що їхнє колаборавання з відповідними історичними, політичними, ідеологічними, культурними, соціальними та іншими умовами, за яких відбувається оцінювання, призводить до формування унікальної у кожному локально-темпоральному випадку літературної репутації.

У *підрозділі 1.3. «Критерії якості літературної репутації»*, враховуючи зауваження ряду науковців, здійснено спробу створити комплексну схему ознак, яка б слугувала підставою для визначення якості літературної репутації. Схема передбачає, що винесення відповідної оцінки повинно враховувати: 1) масштабність науково-критичної рефлексії з приводу твору (творчості в цілому); 2) рівень репрезентації імені автора чи назви книги в навчальних програмах, підручниках, хрестоматіях; 3) динаміку видань творів певного автора та їх накладу; 4) премії, нагороди, присуджені авторові; 5) ушанування ювілеїв та встановлення пам'ятників; 6) наявність апологетів та опонентів (полеміки); 7) рецепцію творчості автора (твору) в її різних формах; 8) художні переклади; 9) семіотичні переклади; 10) рівень репрезентації імені автора чи назви книги в мережі Інтернет. На підставі перерахованих критеріїв запропоновано дефініцію поняття «літературна репутація», а також з'ясовано сутність академічної, інтелектуальної (авангардної) та популярної літературної репутації, окреслено генераційну і національну конфліктологію у підході до наділення певного естетичного феномена літературною репутацією.

У *другому розділі «Специфіка літературної репутації роману «For Whom the Bell Tolls» у США»* проаналізовано формування та динаміку літературної репутації роману на батьківщині Хемінгвея.

У підрозділі 2.1. «До історії публікації роману та формування його популярної репутації» розглянуто процес роботи над твором, його вихід у світ (21 жовтня 1940 року), простежено динаміку видань та зазначено їхні накладі, згадано семіотичні переклади роману та нагороди, які йому було присуджено. Такі факти, як визнання «Клубом кращої книги місяця» роману «For Whom the Bell Tolls» кращою книгою за жовтень, висока тиражність першого видання (тільки у видавництві Скрібнерсів роман було опубліковано накладом 360 000 примірників), численні перевидання, шалений розпродаж, запит на екранізацію, радіоадаптація, дозволили зробити висновок про високу початкову популярну репутацію Хемінгвеєвого роману в США. До поширення успіху долучився і комітет Пулітцерівської премії, визнавши твір кращою книгою року, однак сама премія до автора не дійшла: на неї було накладено вето.

У підрозділі 2.2. «Характер репрезентації роману в американській літературній критиці» з'ясовується оцінка, винесена роману американською критикою, тобто увагу зосереджено на інтелектуальній (авангардній) репутації «For Whom the Bell Tolls», яка постає як результат рецепції трьох критичних груп: політично неупереджених критиків, лівих радикалів та лівих лібералів. Політично незаангажовані інтелектуали (Д.Адамс, М.Маршал, Е.Вілсон, Д.Паркер, Г.Грін, Б.Шервуд, К.Фейдімен) сфокусувались на естетичному аналізі роману і визнали його найкращим серед творів прозаїка. Ліві радикали (А.Бесі, М.Волф, М.Гайсмар), враховуючи лише ідеологічний контекст твору, відверто критикували роман. У збалансованій презентації політичного контексту революційних подій в Іспанії вони побачили зраду і тому доклали всіх зусиль, щоб звинуватити автора в недостовірності зображення конфлікту. Ліві ліберали (М.Каулі, Л.Трілінг, Д.Макдональд) оцінили роман, керуючись як власне літературними, так і позалітературними критеріями, побачили у ньому і недоліки, і звершення. Полеміка, що розгорнулась поміж цими рецептивними групами, та масштабність критичної рефлексії зумовились до формування високої інтелектуальної репутації роману.

У підрозділі 2.3. «Масштаби і динаміка науково-критичної рефлексії» проаналізовано американські наукові праці, що мали своїм об'єктом роман «For Whom the Bell Tolls», серед яких реалістично-біографічні прочитання (А.Бареа, К.Бейкера, С.Ебі, Р.Мартіна, Ш.Муелер), символічна інтерпретація (А.Гатмена), екзистенційні студії (Е.Глівза, Д.Еліота), текстологічна розвідка (Т.Гоулда), феміністичні дослідження (Д.Бренера, М.Глядштайн, Е.Лерман, М.Сугіями), компаративні роботи (Г.Мербіц, В.Лепшого) та ін. З'ясовано, що роман «For Whom the Bell Tolls» зібрав у США тисячі сторінок дослідницького матеріалу, породжував численні дискусії літераторів, інтерпретувався в аспекті різних проблем (біографічних, гендерних, генераційних, релігійних, ідеологічних тощо) і з позицій різних літературознавчих теорій (біографічного підходу, феміністичної критики, психоаналізу, екзистенціалізму тощо). Ці факти переконливо свідчать про високу і стійку академічну репутацію роману. Діахронна перспектива дозволяє встановити, що інтерес до цього

твору ніколи не зникав цілком. Були певні піки (наприклад, 90-ті роки характеризуються підвищеною увагою науковців до Хемінгвеевого доробку загалом і до «For Whom the Bell Tolls» зокрема), та періодів цілковитого академічного забуття роман досі не переживав.

У *третьому розділі* «**Характер літературної репутації роману «По ком звонит колокол» у Росії**» з'ясовується специфіка становлення літературної репутації роману та її подальша еволюція в радянській та пострадянській Росії.

У *підрозділі 3.1.* «**До історії публікації роману в РРФСР та формування його позаофіційної репутації**» аналізуються причини та наслідки табування книги в Радянському Союзі, простежується екстраполяція її одіозного імені на усю творчість Хемінгвея, що призвело до призупинення видання його творів у СРСР та до стійкого перебування доробку прозаїка на маргінесах радянського літературознавства. Доля роману, російський переклад якого був здійснений відразу ж після його публікації в США (1940), вирішилась на рівні секретарів ЦК ВКП(б), які визнали твір неприйнятним до видання з ідеологічних міркувань. Деякі дослідники припускають навіть втручання Й.Сталіна в обговорення книги. Однак, незважаючи на офіційний «арешт», роман читала і високо оцінювала російська інтелігенція, у результаті чого в 40-ві – 50-ті роки формується висока позаофіційна літературна репутація «По ком звонит колокол». У цьому підрозділі також згадуються одиничні опубліковані відгуки на роман і розглядається його шлях до офіційного видання 1968 року. У 60-ті роки низка радянських журналів заявила про своє рішення опублікувати найближчим часом роман Хемінгвея, однак цим намірам не судилось здійснитися, а ініціатори розголосу навіть були покарані. «Службове» видання роману 1962 року (300 примірників), яке не надійшло в жодну з бібліотек, будучи доступним лише вузькому колу високопоставлених читачів, не сприяло ознайомленню широкого загалу з «іспанським» твором Хемінгвея.

У *підрозділі 3.2.* «**Специфіка формування літературної репутації роману в російській радянській науковій критиці 60-х – 70-х років**» розглядаються наукові праці, присвячені роману (В.Кожінова, В.Днепров, Т.Мотильової, І.Кашкіна, З.Маянц та ін.), які передували його виданню в РРФСР і слугували свого роду підготовчим етапом до публікації твору. Ці дослідження запропонували загалом упереджений аналіз роману, врахувавши передусім його ідеологічний контекст. Науковці 60-х років порівнювали зображене у творі з подіями, що реально відбулися в Іспанії, та на підставі цього звинувачували Хемінгвея у недостовірності презентації конфлікту, докоряли письменникові його політичним невіглаством. Ідеологічний детермінізм цих прочитань не зредукував, однак, функціональної ролі досліджень 60-х: вони відіграли важливу роль у справі популяризації роману. Ці праці, а також низка суспільно-політичних змін у країні, зокрема від'їзд на батьківщину керівників іспанської компартії, які активно виступали проти публікації книги, уможливили видання «По ком звонит колокол» у 1968 році у складі чотиритомного зібрання творів Хемінгвея. Наукові роботи, які з'явилися після публікації роману (К.Симонова, Б.Грибанова,

Л.Юр'євої, Й.Фінкельштейна, О.Мурзи та ін.) засвідчили пильну увагу академічних кіл до твору та різку зміну його репутації у порівнянні з 40-ми – 50-ми. Крім того, дослідження 70-х характеризуються більшою увагою до естетико-поетикальних аспектів твору: ґрунтовно аналізується родо-жанрова специфіка роману, стилістика, наративна техніка, композиційні прийоми, лексика, вставні новели, хронотопні особливості, проблематика, світ персонажів тощо.

У підрозділі **3.3. «Видавнична динаміка та особливості наукової інтерпретації «По ком звонит колокол» у російському літературознавстві 80-х років»** простежено динаміку та тиражі видань роману в радянській Росії та інших союзних республіках (у російськомовному перекладі) у 80-ті роки, а також здійснено аналіз наукових робіт, що з'являються у цей період. Велика кількість перевидань та їх значні накладі (сукупний тиражний показник за 80-ті роки – більше 2 з половиною мільйонів примірників) свідчать про високу літературну репутацію «По ком звонит колокол» серед читачів. Академічний інтерес до твору – теж стійкий. Наукова думка 80-х, репрезентована працями Б.Грибанова, М.Анастасьева, О.Зверева, А.Петрушкіна, Я.Засурського, характеризується роздвоєністю: одні дослідники продовжують аналізувати роман у традиціях соцреалізму, інші пропонують нові підходи до осмислення твору. У цей період посилюється увага до поезики роману, концепції героя; на ідеологічні нюанси звертається менше уваги у порівнянні з 60-ми – 70-ми роками. Глобальні зміни, що назрівали в культурному житті країни, давались взнаки, і спорадично нове світовідчуття уже викристалізовувалось на поверхню слова. Наприклад, О.Зверев зініціював розуміння Хемінґвеєвої аполітичності не як письменницької вади, а як важливого достоїнства, яке уможливило значні творчі здобутки.

У підрозділі **3.4. «Академічна та інтелектуальна літературна репутація роману в Росії 90-х – 2000-х років»** окреслено специфіку потрактування роману на зламі століть, яка передусім визначалась зміною суспільно-політичної ситуації. У цьому контексті особливої уваги заслуговують праці відомого російського хемінґвеєзнавця Б.Гіленсона, який посприяв «очищенню» роману «По ком звонит колокол» від ідеологічних нашарувань. Також здійснюється огляд інших робіт (Б.Грибанова, О.Мулярчика та ін.), перелічуються перевидання твору в цей період, згадується святкування з нагоди 100-річчя від дня народження Хемінґвея. У цілому цей період характеризується занепадом інтересу до роману, про що свідчить незначна кількість наукових досліджень, мала кількість перевидань з низькими накладками, відсутність полеміки. Столітній ювілей від дня народження письменника покликав до життя низку розвідок (статті А.Кабанникова, С.Братухіна, П.Вайля, В.Абросімової та ін.), які зартикулювали відмову сучасних критиків та журналістів від заявлених радянським літературознавством проблем та звернення до актуальних для реципієнта кінця ХХ – початку ХХІ століть питань. Незважаючи на загалом низький статус роману в російській науці, доцільно говорити про нову насиченість його літературної репутації, оскільки саме в цей

період з'являється кон'єктурований переклад з ґрунтовним коментарем та передмовою Б.Гіленсона та здійснюється реінтерпретація епізодів, замовчуваних за радянської доби.

У *четвертому розділі «Етапи літературної репутації роману «По кому подзвін» у радянській та пострадянській Україні»* досліджується літературна репутація роману в УРСР та незалежній Україні.

У *підрозділі 4.1. «Ситуація замовчування 40-х – 50-х років»* охарактеризовано стан українського радянського літературознавства середини ХХ століття, а також зацентовано пріоритетність російської культури у союзному контексті, що важливо з огляду на опосередкованість формування української літературної репутації роману «По кому подзвін» російським медіатором. Порівняння наявних на той час російськомовних перекладів творів Хемінгвея з українськими здобутками в цій сфері виявляє значне відставання вітчизняної художньої рецепції від російської. За життя письменника українською мовою була перекладена лише його п'єса «П'ята колона», у той час як російські версії мали майже всі значні твори прозаїка.

Заборона роману «For Whom the Bell Tolls» поширювалася на весь СРСР, консеквентно твір замовчувався і в радянській Україні. Спорадичні відгуки на роман характеризуються різким його засудженням. Саме таким пафосом пройнята перша українська рецензія Н.Рибака.

У *підрозділі 4.2. «Публікація роману і період підвищеного інтересу 60-х – 70-х років»* проаналізовано статті та монографії українських науковців, що з'явилися після виходу українськомовної версії роману в 1969 році (Д.Затонського, Р.Доценка, Т.Денисової, Ю.Лідського та ін.), а також рецензії на ці монографії (З.Лібмана, І.Новиченко, І.Журавської та ін.). Оскільки роман практично не репрезентовано в українській науці в 60-ті роки і перші дослідження відносяться аж до 70-х, вони характеризуються меншою мірою ідеологічної упередженості у порівнянні з першими російськими студіями. Українські дослідники зважаються проводити паралелі між зображеним у романі і подіями 30-х років у СРСР (Ю.Лідський), акцептують правомірність презентації слабкостей республіканського табору (Р.Доценка) тощо. Звертаються українські науковці і до аналізу поетикальних особливостей роману, його жанрової приналежності, дилеми «хемінгвеївського героя» та «героя кодексу», вставних новел та персонажів, пропонуючи ряд новаторських підходів до інтерпретації твору: розгляд «По кому подзвін» у контексті сконцентованого роману (Д.Затонський), порівняння твору із класицистичними зразками з їхнім принципом трьох єдностей (Т.Денисова). Кількість наукових праць поряд із низкою новаторських прочитань засвідчують високу академічну репутацію роману в УРСР у 70-ті роки.

У *підрозділі 4.3. «Літературна репутація «По кому подзвін» упродовж переломного періоду 80-х – 90-х років»* простежено динаміку перевидань роману в УРСР у 80-ті роки, зацентовано роль чотиритомного зібрання творів Хемінгвея (1979-1981) у популяризації його творчості в Україні, проаналізовано наукові праці, що з'являються у цей період (Т.Денисової, Б.Тихолоза,

Н.Овчаренко). Колапс ідеологічно-кон'юнктурного диктату зумовив відмову від типових для радянського літературознавства аспектів інтерпретації роману та зсув до більш актуальних проблем, таких як суголосність хемінгвеївських ідей ідеям українських митців, проблем суїциду та інших. Однак кількість наукових розвідок, об'єктом яких ставав «По кому подзвін», не дає змоги говорити про його високу чи хоча б стійку академічну репутацію, у той час як перевидання та їх наклади свідчать про значне зацікавлення читачів цією книгою. Популярна репутація роману у 80-ті роки в Україні переживає період свого найвищого злету.

У *підрозділі 4.4. «Доба реінтерпретації 2000-х років»* йдеться про долю роману «По кому подзвін» в Україні на початку XXI століття. У порівнянні із 90-ми роками, 2000-ні характеризуються поживанням інтересу до постаті Хемінгвея. Переклади посмертно виданих творів письменника з'являються на сторінках журналу «Всесвіт», активно розробляються методичні вказівки та різні типи уроків за творами Хемінгвея, реінтерпретуються твори прозаїка, з'являється ряд ґрунтовних наукових досліджень, присвячених творчості романіста, серед яких праці Н.Яремчук та Н.Чикирис. Маючи на меті продемонструвати спільне та відмінне у потрактуванні іспанських подій 1936-1939 років американською та українською літературами, Н.Чикирис порівняла роман «По кому подзвін» із романом Ю.Покальчука «І зараз, і завжди ...», зазначивши, що попри яскраві паралелі на рівні проблематики, сюжету, приналежність письменників до держав із різним ступенем свободи слова обумовила суттєві розбіжності щодо рівня об'єктивності у відтворенні історичної дійсності. Однак, не дивлячись на те, що репутація письменника в цілому реабілітується у цей період, роман «По кому подзвін» втрачає свою актуальність серед читачів. Далекі революційні події вже не хвилюють аудиторію так безпосередньо, що, ймовірно, й обумовило відсутність українських перевидань у це десятиліття.

У *п'ятому розділі «Переклад роману «For Whom the Bell Tolls» як чинник формування його літературної репутації»* зіставляється англomовний текст роману з його російськими та українськими перекладами.

У *підрозділі 5.1. «Специфіка літературознавчого підходу до художнього перекладу»* шляхом окреслення відмінностей лінгвістичного та літературознавчого підходів до проблем перекладу обґрунтовується доцільність вибору останнього для порівняння різномовних текстів роману «For Whom the Bell Tolls». Адепти лінгвістичної концепції перекладу локалізують вирішення перекладацьких проблем у сфері мови, занурюючись у своїй роботі у мовний світ певного тексту, світ лексичних та граматичних одиниць. Представників літературознавчого табору (Г.Гачечиладзе, В.Коптілова, П.Топера, К.Чуковського, С.Ковганюка, Р.Зорівчак, О.Кундзіча, М.Новикову, М.Лановик та ін.) цікавить передусім світ художніх образів, і вони розуміють переклад як творчість, яка розгортається згідно із світоглядною позицією перекладача. Оскільки у даному розділі

важливим є встановлення адекватності відтворення художнього образу першотвору в російських та українському перекладах, то виправданим бачиться застосування літературознавчої концепції.

У підрозділі 5.2. «Купюри та парафрази у перекладі як спосіб формування літературного образу твору» порівнюється оригінальна версія роману «For Whom the Bell Tolls» із радянськими російськомовним (здійсненим Н.Волжиною та Є.Калашниковою) та українськомовним (здійсненим М.Пінчевським) текстами та пострадянським російськомовним (перекладачі ті ж). Шляхом зіставлення у радянських перекладах виявлено купюри та парафрази, більшість з яких були кон'єктуровані у російському тексті 2005 року видання. Купюри та парафрази локалізуються переважно у сфері ідеології, релігії та моралі й у більшості випадків співпадають у російській та українській версіях.

Купюри ідеологічного характеру включають вилучення (чи скорочення) епізодів, які містять критику: 1) Радянського Союзу та його політики; 2) комунізму як суспільного ладу; 3) методів ведення громадянської війни в Іспанії; 4) іспанських військових лідерів; 5) росіян та їхньої військової резиденції у Мадриді. Прикладом цієї групи купюр може слугувати значне скорочення епізоду, в якому йдеться про Лістера – одного з іспанських військових лідерів: «*Lister was murderous in discipline. He was a true fanatic and he had the complete Spanish lack of respect for life. In few armies since the Tartar's first invasion of the West were men executed summarily for as little reason as they were under his command. But he knew how to forge a division into a fighting unit*» (виділені курсивом речення купюровані в радянських перекладах). Втручання в ідеологічний контекст роману девальвують нонконформістську позицію Хемінгвея стосовно політики Радянського Союзу, провідних іспанських військових діячів, їхніх методів боротьби тощо.

Купюри та парафрази релігійного характеру деформують авторське ставлення до релігії. Наприклад, християнські концепти і титули духовенства в оригіналі подані з великої букви: «God», «His Son», «Holy Ghost», «Virgin», «Christ», «Hail Mary», «Lord», «Jesus», «Mother of God», «Church», «Christmas», «Easter», «Bishop», у радянських перекладах – з малої. В оригінальний текст вкраплено чимало біблійних алюзій, частина яких зруйнована у перекладах. В одному з таких випадків М.Пінчевський, перекладаючи слово «cup» «келихом», спотворює конотацію епізоду, у якому йдеться про випробування, що чекають на головного героя. Розмірковуючи над складним завданням, яке стоїть перед ним, Джордан згадує слова Христа, який перед розп'яттям просив Господа у Гетсиманському саду, якщо можна, щоб обминула Його ця «чаша». У цьому контексті слово «cup» має значення не посуду, а долі, випробування.

Купюри морально-етичного характеру включають пропуски та парафрази вульгарних та абсентних слів і висловів, а також епізодів, які відображають дивергентну від радянської концепцію сім'ї. Наприклад, повністю вилучається лінія позашлюбних стосунків російського журналіста Каркова, що не лише позбавляє цього персонажа його оригінального «обличчя», а й утруднює

сприйняття окремих епізодів, які відсилають читача до купюрованої інформації. У результаті такого підходу до перекладу було деформовано або цілковито вилучено окремі епізоди, а відтак обскурантизовано авторську ідейно-естетичну концепцію, що, згідно з теорією Д.Дюришина, дає підстави говорити про радянські переклади як про адаптації американського роману для сприйняття читачем у СРСР.

У **висновках** узагальнено результати дослідження.

Аналіз стану вивчення проблеми літературної репутації у трьох літературознавствах: американському, російському та українському – показав, що у США це питання ґрунтовніше опрацьоване, ніж у Росії чи Україні. Упродовж століття в американській науці практикуються емпіричні дослідження літературних репутацій письменників, а віднедавна розробляються і теоретико-методологічні праці. У російській науці в останні два десятиліття також з'являються роботи прикладного характеру з питань літературних репутацій. В українському літературознавстві подібних студій немає. Як наслідок – термінологічна лакуна, відсутність чітких критеріїв оцінки літературної репутації, що стало поштовхом до спроби їхньої конкретизації.

Внаслідок аналізу динаміки літературної репутації роману Е.Хемінгвея «For Whom the Bell Tolls» у США в діяхронній перспективі були отримані наступні результати. Численні перевидання, значні накладі твору, замовлення книжкових крамниць, присудження премій, семіотичні переклади, актуальність військової тематики та, поза усяким сумнівом, висока художня вартість твору дали підстави означувати початкову популярну репутацію роману як надзвичайно високу. У середовищі американської критики, яка репрезентована трьома рецептивними групами, довкола роману розгорнулася полеміка, яка разом із масштабною критичною рефлексією посприяла встановленню високої інтелектуальної (авангардної) літературної репутації твору. У колі американських науковців роман «For Whom the Bell Tolls» також користувався популярністю. Він зібрав тисячі сторінок дослідницького матеріалу, породжував дискусії літераторів, інтерпретувався в аспекті різних проблем і з позицій різних літературознавчих теорій. Діяхронна перспектива дозволила встановити, що періодів цілковитого забуття роману досі не було. Усе це факти, які переконливо доводять високу і стійку літературну репутацію цього твору в США.

Специфіка побутування роману «По ком звонит колокол» у РРСФР уможливило висновки про те, що у радянському літературному просторі доля роману склалася зовсім по-іншому, ніж на батьківщині Хемінгвея. Незважаючи на ідейну близькість Хемінгвеевих творів на іспанську тематику до мистецтва соціалістичного реалізму, роман був заборонений майже упродовж тридцяти років. Тінь, що впала на цей одіозний твір, екстраполювалася на усю творчість прозаїка, і його ім'я було вилучено з літературного обігу в СРСР. Однак, попри «арешт» книги, рукописний текст читали і високо оцінювали у середовищі творчої інтелігенції. Таким чином, задовго до оприлюднення роману починає формуватися його позаофіційна інтелектуальна літературна репутація.

У 60-ті роки в РРФСР простежується так званий підготовчий етап до публікації роману, який включав низку статей, монографій, окремих згадок. Роботи цього періоду сприяли поширенню інтересу до твору та заклали сприятливий ґрунт для його публікації у 1969 році. Офіційне видання «По ком звонит колокол» спровокувало масштабну науково-критичну рефлексію. Попри нав'язаний державною ідеологією детермінізм у потрактуванні ідеологічного контексту роману, який призвів до викривлених оцінок, хибних трактувань, нерелевантних докорів та виявлення неіснуючих ознак, ці праці вирізняються вдумливим і ґрунтовним аналізом естетико-поетикальної специфіки «По ком звонит колокол». Академічна репутація твору починаючи з другої половини 60-х років та упродовж 70-х – 80-х залишалась високою. У 80-ті роки роман не раз видавався великими накладками як у РРФСР, так і в інших союзних республіках, що дає підстави говорити і про його високу популярну репутацію у цей період. Із розпадом СРСР твір втрачає свій статус. Перевидання «По ком звонит колокол» у період 90-х – 2000-х років у Росії дуже спорадичні, але саме в цей час виданий кон'єктурований переклад. Наукові дослідження, присвячені роману, теж оказіональні, однак саме у цей період з'являються роботи, які інтерпретують ті моменти роману, що замовчувались упродовж радянської доби. Ці факти дають підстави стверджувати, що репутація роману в 90-ті – 2000-ні хоч і не була високою, але характеризувалась стійкістю та новою насиченістю.

Спостереження над літературною репутацією роману «По кому подзвін» в Україні впродовж 40-х – 2000-х років аргументують наступні висновки. Формування репутації Хемінгвея у радянській Україні було опосередковане російським впливом. Твори письменника у першу чергу перекладались російською мовою і лише через десятки років з'являлись в українськомовних версіях. Заборона роману «For Whom the Bell Tolls» у Росії автоматично екстраполювалася на Україну. Після публікації твору українською мовою його академічна репутація в Україні переживає період злету. У 70-ті роки з'являються дослідження, які пропонують ґрунтовний аналіз поетикальної специфіки роману. У 80-ті роки в Україні, як і в Росії, простежується пік популярної репутації «По кому подзвін». Академічна репутація у це та наступне десятиліття характеризується спадом. 2000-ні роки відроджують інтерес українського літературознавства до постаті Хемінгвея у цілому та роману «По кому подзвін» зокрема. У цей період з'являються не лише методичні напрацювання за романом для середніх шкіл, а й ґрунтовні літературознавчі розвідки. Однак той факт, що роман втратив свою актуальність для реципієнта ХХІ століття, обумовлює хоч і стійку, та загалом невисоку репутацію цього твору. Роман жодного разу не перевидається, не спричиняє полеміки серед науковців, цінується просто як історична хроніка.

Порівняльне зіставлення англomовного роману Е.Хемінгвея «For Whom the Bell Tolls» та його російських і українського перекладів дає підстави твердити, що перекладні версії шляхом купюр та парафразів обскурантизують авторську ідейно-естетичну концепцію. Купюруванням ідеологіч-

ного, релігійного та морально-етичного контексту роману, коштом якого твір наближався до радянського світобачення, деформовано не лише зміст окремих епізодів, а й завдано шкоди художньому образу роману в цілому, що виправдовує означення текстів «По ком звонит колокол» та «По кому подзвін» як адаптацій «For Whom the Bell Tolls».

Насамкінець варто ще раз підкреслити, що наше слово в означенні літературної репутації роману Хемінгвея «For Whom the Bell Tolls» далеко не останнє. Ми зосередились лише на специфіці динаміки його репутації у трьох країнах і торкнулись лише 60 років його історії. А це з точки зору всесвітньої історії та географії – мізерний локально-темпоральний зріз. Можна лише здогадуватись, який вердикт винесуть цьому твору наші нащадки і яке місце посяде він у літературних процесах інших країн у майбутньому.

Основні положення дисертації викладено у публікаціях:

1. Коханська І.С. Смерть та її постаті в романі Е.Хемінгвея «По кому подзвін» // *Studia methodologica*. – Тернопіль: Ред.-вид. відділ ТНПУ ім. В.Гнатюка, 2005. – Вип. 15. – С. 83-91.
2. Коханська І.С. Жіночі персонажі роману Е.Хемінгвея «По кому подзвін» у рецепції американської критики // *Studia methodologica*. – Тернопіль: Ред.-вид. відділ ТНПУ ім. В.Гнатюка, 2006. – Вип. 17. – С. 173-186.
3. Коханська І.С. Поетикальні особливості україномовної версії роману Ернеста Хемінгвея «По кому подзвін» // *Наукові праці Кам'янець-Подільського державного університету: Філологічні науки*. Вип. 14. Т.1. – Кам'янець-Подільський: Абетка-НОВА, 2007. – С. 111-125.
4. Коханська І.С. Феномен літературної репутації художнього твору (на прикладі роману Е.Хемінгвея «По кому подзвін») // *Слово і час*. – Київ: Інститут літератури ім. Т.Г.Шевченка НАН України, 2007. – № 7. – С. 23-28.
5. Коханська І.С. Чинники конструювання літературної репутації // *Studia methodologica*. – Тернопіль: Ред.-вид. відділ ТНПУ ім. В.Гнатюка, 2007. – № 20. – С. 90-96.
6. Коханська І.С. Літературна репутація роману Е.Хемінгвея «По кому подзвін» в українському літературознавстві на сучасному етапі // *Studia methodologica*. – Тернопіль: Ред.-вид. відділ ТНПУ ім. В.Гнатюка, 2007. – № 21. – С. 68-73.
7. Коханська І.С. Іспанська громадянська війна як чинник модифікації громадянської позиції та стильової своєрідності художнього доробку Ернеста Хемінгвея // *Актуальні проблеми гуманітарної освіти: збірник наукових праць* // За заг. ред. д.п.н., проф. Онкович Г.В. та канд. фіз.-мат. н., проф. Ломаковича А.М. – Київ – Кременець: РВЦ КОГПІ ім. Тараса Шевченка, 2007. – С. 117-121.

АНОТАЦІЯ

Коханська І.С. Літературна репутація роману Е.Хемінгвея «По кому подзвін» в американському, російському та українському літературознавстві. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.01.05 – порівняльне літературознавство. – Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка. – Тернопіль, 2007.

У дисертації здійснено комплексний аналіз поняття «літературна репутація», підсумовано здобутки американського, російського та українського літературознавства у царині вивчення цього питання, систематизовано чинники формування репутації літературного твору та критерії, які дозволяють визначити її якість. З'ясована сутність генераційної та національної конфліктології в наданні певному естетичному феномену репутації. Сформульовані теоретичні положення застосовані при аналізі роману Ернеста Хемінгвея «По кому подзвін». Поетапно простежено формування і динаміку літературної репутації цього твору в США, Росії та Україні, означено його академічну, інтелектуальну (авангардну) та популярну репутацію у кожній з країн за період від 1940-х до 2000-х років. Зіставлено оригінал роману з його російськими та українською версіями, у результаті чого в радянських текстах роману виявлено купюри та парафрази, які стосуються здебільшого сфер ідеології, релігії та моралі.

Ключові слова: літературна репутація, популярна репутація, інтелектуальна (авангардна) репутація, академічна репутація, переклад, парафраза, купюра, кон'ектура.

АННОТАЦІЯ

Коханская И.С. Литературная репутация романа Э.Хемингуэя «По ком звонит колокол» в американском, российском и украинском литературоведении. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата филологических наук по специальности 10.01.05 – сравнительное литературоведение. – Тернопольский национальный педагогический университет имени Владимира Гнатюка. – Тернополь, 2007.

В диссертации осуществлен комплексный анализ понятия «литературная репутация», подытожены достижения американского, российского и украинского литературоведения в сфере изучения этого вопроса, систематизированы факторы формирования репутации литературного произведения и критерии, позволяющие определить её качество. Выяснена сущность генерационной и национальной конфликтологии в придании определенному эстетическому феномену репутации. Сформулированные теоретические положения применены при анализе романа Эрнеста Хемингуэя «По ком звонит колокол». Поэтапно прослежено формирование и динамика литературной репутации этого романа в США, России и Украине, определена его академическая, интеллектуальная (авангардная) и популярная репутация в каждой из стран в период от 1940-х до 2000-х годов. Сопоставлен оригинал романа с его русскими и украинской версиями, в результате чего в советских

текстах романа обнаружены купюры и парафразы, которые касаются в основном сфер идеологии, религии и морали.

Ключевые слова: литературная репутация, популярная репутация, интеллектуальная (авангардная) репутация, академическая репутация, перевод, парафраза, купюра, конъектура.

SUMMARY

Kohanska I.S. The literary reputation of the novel «For Whom the Bell Tolls» by Ernest Hemingway in American, Russian and Ukrainian literary studies. – Manuscript.

The thesis for the scholarly degree of Candidate of Philology in specialty 10.01.05 – Comparative Literary Studies. – Ternopil National Pedagogical University named after Volodymyr Hnatiuk. – Ternopil, 2007.

The thesis provides a complex analysis of the notion «literary reputation», summarizes the achievements of the American, Russian and Ukrainian literary studies in the sphere of researching of the subject matter. The results of the investigation have made it possible to claim that in the USA the problem has received more attention than in Russia or Ukraine. Practical studies of the issue, which have been constantly carried out in America since the beginning of the previous century, transformed into substantial theoretically-methodological works at the end of the XXth century. Neither the tradition of empirical investigations of the kind nor any grounded theoretical researches can be pointed out in Ukrainian and Russian literary studies. In our country the question has always been a neglected area while in Russia the scientists turned their eye to the issue at the turn of the millenniums, which resulted in multiple practical studies nonetheless obviously lacking theoretical ground.

The dissertation has made an attempt to systematize the constituent elements of the reputation-formation and has also endeavored to propose a complex scheme of criteria utilizable for the determining of the reputation quality. It dwells on the distinctive features of popular, intellectual (avant-garde) and academic reputation too. The paper delineates the essence of generational and national conflictology over establishing the reputation of the given aesthetic phenomenon. It has been proved that literary reputation cannot stay homogeneous with the flow of time and with the crossing of boundaries. Generational and national dissonances concerning evaluating literary phenomena result in the endless dynamics of their reputations.

The suggested theoretic points are applied to the analysis of Ernest Hemingway's novel «For Whom the Bell Tolls». The formation and dynamics of the literary reputation of the novel in the USA, Russia and Ukraine are scrutinized. The evaluation of its academic, intellectual (avant-garde) and popular reputation in each of the countries over the period from the 1940-s to 2000-s is carried out. The novel appears to have always been highly acclaimed, thoroughly studied and widely discussed in the USA and its reputation has not hence experienced the periods of complete disregard yet. In the USSR «For Whom the Bell

Tolls» was forbidden to be either printed or discussed as ideologically «erroneous». The odious name of the book extrapolated and covered the whole of Hemingway's legacy which caused the suspension of his works' printing in the Soviet Union. The repression of the novel lasted for almost 30 years. Despite this fact the book was highly evaluated by Russian intellectuals. The official publication of the novel (in Russia – in 1968, in Ukraine – in 1969) provoked great scientific interest (represented by the works of I.Kashkin, V.Dnieprov, K.Simonov, B.Gribanov, A.Zvieriev, D.Zatonskyi, R.Dotsenko, T.Denysova, Yu.Lidskyi and many others) which died out only with collapse of the USSR. The novel experienced the peak of its academic reputation in Russia from the mid 60-s till 90-s and in Ukraine from the end of 60-s till the end of 70-s. Popular reputation was flourishing in both republics in 80-s, which is substantiated by the bulk of reprintings in this decade. Now the novel is experiencing subtle scientific and popular attention.

A comparison of the original text of the novel with its Russian and Ukrainian renderings (carried out respectively by N.Volzhyna, Ye.Kalashnikova and M.Pinchevskyi) discloses expurgations and paraphrases in the Soviet versions. The translators' intrusions into the original sense are mostly concentrated in the spheres of politics, religion and morality. By way of expurgating and paraphrasing Hemingway's outlook conception was deformed and thus the novel was adapted for the reception in the Soviet Union.

Key words: literary reputation, popular reputation, intellectual (avant-garde) reputation, academic reputation, translation, paraphrase, expurgation, conjecture.

Підписано до друку 24.07.2007.

Формат 84x108 1/32. Папір офсетний. Гарнітура Таймс.

Ум. друк. арк. 0, 9. Тираж 100.

Редакційно-видавничий центр

Кременецького обласного гуманітарно-педагогічного інституту

імені Тараса Шевченка

47003, м. Кременець, вул. Ліцейна, 1.